

Correctievoorschrift VWO

2019

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen (pilot)

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Als in een vraag staat dat de kandidaat een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan dient de kandidaat in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept te gebruiken die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Opgave 1 Humor

1 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

a

- een uitleg dat de mop een onderdeel is van onze cultuur, met een toepassing van het kernconcept cultuur en daarvan een voorbeeld uit tekst 1

1

b

- een uitleg dat het sociaal-culturele verschijnsel humor dynamisch is, met informatie uit tekst 1 waaruit blijkt dat uitdrukkingsvormen van humor veranderen in de tijd

1

voorbeeld van een juist antwoord:

a

- De mop is een uitdrukkingsvorm van humor die mensen als lid van de samenleving verworven hebben. Rond de negentiende eeuw ontstaat de mop met de clou als kenmerkende eis (r. 16-20). Deze uitdrukking van humor is dus een onderdeel van onze cultuur

1

b

- Uit kluchtboeken blijkt dat de eis van een clou niet aan oudere uitdrukkingsvormen van humor werd gesteld (r. 20-21). Uitdrukkingsvormen van het verschijnsel humor in de samenleving veranderen in de tijd. Het sociaal-culturele verschijnsel humor is dus dynamisch

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

2 maximumscore 3

een juist antwoord bevat:

a

- een uitleg dat in de mop het kenmerk van instituties ‘enerzijds vrij stabiel, maar anderzijds ook relatief veranderlijk’ herkenbaar is, met daarvan een voorbeeld uit tekst 1 1

b

- een uitleg dat institutionalisering van de humoristische vertelling heeft plaatsgevonden, met een toepassing van het kernconcept institutionalisering 1
- informatie uit tekst 1 over de humoristische vertelling waaruit institutionalisering blijkt 1

voorbeeld van een juist antwoord:

a

- In de mop is dit kenmerk van instituties herkenbaar. Als humoristische vertelling is de mop al duizenden jaren oud (r. 7-9) en daarmee is humor een stabiel gedragspatroon. Het nieuwe humoristische genre mop is vermoedelijk pas honderdvijftig jaar oud (r. 1-4) en daarmee is humor ook relatief veranderlijk 1

b

- Onder invloed van de modernisering veranderden de oude humoristische genres in een meer puntig genre, de mop (r. 25-28). Aan de mop zitten striktere eisen, over de herkenbaarheid van personages en setting, de opbouw en de clou (r. 10-16) 1
- Meer dan oudere vormen van humor voldoet de mop aan min of meer geformaliseerde regels in standaardgedragspatronen. Daaraan is institutionalisering van de humoristische vertelling te herkennen 1

3 maximumscore 1

een juist antwoord bevat:

een uitleg dat urbanisatie de ontwikkeling van het sociaal-culturele verschijnsel humor beïnvloed heeft, met daarover informatie uit tekst 1

voorbeeld van een juist antwoord:

In tekst 1 staat dat de toon voor nieuwe standaarden in humor gezet is door de sterk tot bloei gekomen stedelijke vermaakscultuur (r. 29-33). De stedelijke vermaakscultuur kon opbloeien door de toename van mensen in de steden. Het demografische kenmerk urbanisatie heeft dus de ontwikkeling van het sociaal-culturele verschijnsel humor beïnvloed.

Vraag	Antwoord	Scores
4	maximumscore 2	
	een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat in de ontwikkeling van het sociaal-culturele verschijnsel humor individualisering te herkennen is, met een toepassing van het kernconcept individualisering 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een voorbeeld uit tekst 2 waaruit individualisering blijkt 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Vanaf de achttiende eeuw werd humor meer gewaardeerd als het voortkwam uit de eigen sprankelende geest en dus zelfbedachte geestigheden waren (r. 17-21), en werd humor minder gewaardeerd als het kluchten, oftewel traditionele humoristische vertellingen, waren 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • In de hogere waardering van zelfbedachte geestigheden, vanaf de achttiende eeuw, is een toename van zelfstandigheid in het bedenken en waarderen van grappen te herkennen. Dus is in de ontwikkeling van het sociaal-culturele verschijnsel humor individualisering te herkennen 	1
5	maximumscore 2	
	een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat in de ontwikkeling van het sociaal-culturele verschijnsel humor het civilisatieproces te herkennen is, met gebruik van een kenmerk van het civilisatieproces 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een voorbeeld uit tekst 2 van het gekozen kenmerk 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het civilisatieproces in de ontwikkeling van het sociaal-culturele verschijnsel humor is te herkennen in een effectievere beheersing van impulsen, oftewel de toegenomen zelfdwang 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Deze toegenomen zelfdwang uit zich in de ontwikkeling van het sociaal-culturele verschijnsel humor in beheerste en gedisciplineerde glimlachjes, in plaats van in een onbeheerste bulderlach (r. 21-25) 	1

Vraag	Antwoord	Scores
6	<p>maximumscore 2</p> <p>een juist antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het sociaalconstructivisme-paradigma of het conflictparadigma • een uitleg dat het gekozen paradigma te herkennen is in het onderscheid in humorstijlen, met een kenmerk van het gekozen paradigma en informatie uit tabel 1 daarover <p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In het onderscheid in humorstijlen in tabel 1 is het sociaalconstructivisme-paradigma te herkennen • In tabel 1 worden verschillende betekenisgevingen aan platte humor onderscheiden. In de ene groep wordt platte humor als 'kwetsend' gezien en in de andere als 'gemakkelijk'. In het onderzoeken van sociaal-geconstrueerde betekenissen is het sociaalconstructivisme-paradigma te herkennen <p>of</p> <ul style="list-style-type: none"> • In het onderscheid in humorstijlen in tabel 1 is het conflictparadigma te herkennen • In tabel 1 wordt onderscheid gemaakt tussen lager en hoger opgeleiden. Het onderscheid in humorstijlen in tabel 1 is een uiting van bestaande tegenstellingen tussen deze groepen. Door humor te beschrijven in termen van benodigd intellect bestendigen hoger opgeleiden hun maatschappelijke positie ten opzichte van lager opgeleiden, die dat niet doen. In het onderzoeken van maatschappelijke tegenstellingen is het conflictparadigma te herkennen 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

a

- een uitleg dat voor het samenstellen van tabel 1 beter gebruikgemaakt kan worden van de onderzoeksmethode interview dan van observatie, met een verschil tussen deze onderzoeksmethoden en informatie uit tabel 1 die direct verkregen kan worden met een interview

1

b

- een uitleg dat voor het samenstellen van tabel 1 met de onderzoeksmethode interview meer valide gegevens verkregen kunnen worden dan met observatie, met een toepassing van het begrip validiteit

1

voorbeeld van een juist antwoord:

a

- Met een interview kan de onderzoeker mensen direct vragen naar eigen opvattingen over iemand met goede humor en over platte humor. Met een observatie kan alleen waargenomen worden of en wanneer mensen om bepaalde humor lachen, niet wat hun opvattingen zijn. Daarom kan een interview het best gebruikt worden voor het samenstellen van tabel 1

1

b

- Doordat opvattingen niet direct te observeren zijn, maar in een interview wel direct naar opvattingen gevraagd kan worden, kan de onderzoeker met een interview beter meten wat de onderzoeker wil meten dan met een observatie. Zo kan voor het onderscheiden van humorstijlen met een interview beter aan de eis van validiteit voldaan worden dan met een observatie

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een uitleg dat er een verschil is in cultureel kapitaal tussen lager en hoger opgeleiden, met een toepassing van het begrip cultureel kapitaal en informatie uit tabel 1 daarover 1
- een uitleg met het begrip cultureel kapitaal dat socialisatie een verschil in humorstijlen tussen lager en hoger opgeleiden kan verklaren, met een toepassing van het kernconcept socialisatie 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In tabel 1 staat dat lager opgeleiden iemand met een goed gevoel voor humor als sociabel of gezellig beschrijven. Terwijl hoger opgeleiden iemand met een goed gevoel voor humor als gevat of scherp beschrijven, oftewel als een ontwikkeld iemand. Anders dan lager opgeleiden waarderen hoger opgeleiden eerder humor waarvoor kennis of een verfijnde smaak, oftewel meer cultureel kapitaal, nodig is 1
- Hoger opgeleiden hebben, in tegenstelling tot lager opgeleiden, tijdens hun opleiding cultureel kapitaal kunnen verwerven, waarmee zij andere humor waarderen. Dit verschil in socialisatie draagt dus bij aan verschil in humorstijlen tussen lager en hoger opgeleiden 1

9 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een uitleg dat er een verschil is in referentiekader tussen lager en hoger opgeleiden, met een toepassing van het begrip referentiekader en informatie uit tabel 1 daarover 1
- een uitleg dat het verschil in referentiekader kan leiden tot weinig sociale cohesie tussen lager en hoger opgeleiden, met een toepassing van het kernconcept sociale cohesie 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In tabel 1 staat dat lager opgeleiden iemand met goede humor eerder als gezellig beschrijven en dat hoger opgeleiden iemand met goede humor eerder als gevat beschrijven. Lager en hoger opgeleiden hebben dus veelal andere opvattingen over wat humoristisch gedrag is. Er is hierover een verschil in referentiekader tussen lager en hoger opgeleiden 1
- Dit verschil in referentiekader kan de mogelijkheid om samen om een grap te lachen tegenwerken. Dit draagt niet bij aan het gevoel een groep te zijn, en kan dus leiden tot weinig sociale cohesie tussen lager en hoger opgeleiden 1

10 B

Opgave 2 Defensiesamenwerking in Europa

11 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een uitleg dat de PESCO door samenwerking tot stand komt, met een toepassing van het kernconcept samenwerking en daarvan een voorbeeld uit tekst 3 1
- een uitleg dat de PESCO bijdraagt aan het doel van de EU om economische voorspoed te bevorderen / het doel van de EU om oorlog tussen landen te voorkomen 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De Europese leden van de EU die de PESCO hebben ondertekend stemmen hun handelen op elkaar af, met investeringen in nieuwe militaire technologie (r. 51-55) 1
- Met het bevorderen van investeringen kan de PESCO bijdragen bij aan werkgelegenheid en economische groei en daarmee aan het doel van de EU om economische voorspoed te bevorderen 1

of

- De leden van de EU die de PESCO hebben ondertekend stemmen hun handelen op elkaar af, met investeringen in operaties, missies en materieel van defensie (r. 24-32), voor een gemeenschappelijk doel, tegenwicht bieden aan bijvoorbeeld de Amerikanen (r. 40-43) en dreiging uit Rusland (r. 9) 1
- Met het bevorderen van samenwerken tussen EU-landen draagt de PESCO indirect bij aan het doel van de EU om onderling oorlog te voorkomen 1

12 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een voorbeeld uit tekst 3 van internationalisering van militaire macht 1
- een uitleg dat het gekozen voorbeeld de autonomie en macht van staten aantast, met een toepassing van het kernconcept macht 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Een voorbeeld van internationalisering van militaire macht uit tekst 3 is deelneming van EU-lidstaten aan Europese capaciteitsprojecten en EU-missies en operaties (r. 27-29) 1
- Deelneming aan Europese capaciteitsprojecten en EU-missies en operaties beperkt het vermogen van lidstaten om onafhankelijk van de EU militaire hulpbronnen in te zetten voor missies en operaties, dus tast deze deelneming de autonomie en macht van staten aan 1

Vraag	Antwoord	Scores
13	<p>maximumscore 2</p> <p>een juist antwoord bevat:</p> <p>a</p> <ul style="list-style-type: none"> • een reden voor het instellen van de PESCO, die past bij de liberale theorieën <p>b</p> <ul style="list-style-type: none"> • een verklaring voor het instellen van de PESCO, met gebruik van een kenmerk van liberale theorieën en een voorbeeld uit tekst 3 waaruit het gekozen kenmerk blijkt <p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <p>a</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het instellen van de PESCO is van belang om gezamenlijk te kunnen optreden tegen dreigingen <p>b</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volgens de liberale theorieën is samenwerking in het gezamenlijk belang van alle lidstaten, omdat zij op elkaar aangewezen zijn. De lidstaten zijn namelijk wederzijds afhankelijk door dreiging vanuit Rusland, geweld uit het Midden-Oosten en grote migratiebewegingen in Afrika (r. 9-11) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
14	<p>maximumscore 2</p> <p>een juist antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat in figuur 1 gedrag van 'free riders' te herkennen is • informatie uit figuur 1 over de militaire uitgaven van NAVO-lidstaten waaruit gedrag van 'free riders' blijkt <p>voorbeeld van juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het gedrag van 'free riders' houdt het rationale gedrag in van actoren om inspanningen die nodig zijn voor een collectief doel door anderen te laten verrichten. Zo is het voor de verschillende NAVO-lidstaten rationeel om de eigen inspanningen die nodig zijn voor collectieve militaire veiligheid zo veel mogelijk te laten verrichten door de andere lidstaten. In de militaire uitgaven van het merendeel van de lidstaten is dit gedrag van 'free riders' te herkennen • Uit figuur 1 is af te lezen dat het merendeel van de lidstaten minder uitgeeft aan defensie dan de afgesproken NAVO-richtlijn van 2%. Deze leden laten de inspanningen voor collectieve militaire veiligheid voor een deel over aan anderen, met name de VS. De uitgaven van de VS zijn 3,6% van het BNP 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
15	<p>maximumscore 3</p> <p>een juist antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een hypothese over de groei van militaire uitgaven van NAVO-lidstaten die aan Rusland grenzen, die te toetsen is met figuur 1 • een onafhankelijke en afhankelijke variabele • het toetsen van de hypothese met gegevens in figuur 1 <p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Van de NAVO-lidstaten die aan Rusland grenzen verhogen relatief meer lidstaten hun militaire budgetten dan van lidstaten die niet aan Rusland grenzen • Het wel of niet aan Rusland grenzen is de onafhankelijke variabele. En de groei van militaire uitgaven is de afhankelijke variabele • Uit figuur 1 is af te lezen dat van de vier aan Rusland grenzende NAVO-lidstaten de militaire uitgaven van drie lidstaten stijgen: Polen, Estland en Litouwen. Van de niet-aangrenzende lidstaten in figuur 1 stijgen alleen van Noorwegen en Luxemburg de militaire uitgaven. De gegevens in figuur 1 bevestigen dus de hypothese 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
16	<p>maximumscore 2</p> <p>een juist antwoord bevat:</p> <p>a</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat de PESCO een politieke machtsbron is, met een toepassing van het begrip politieke machtsbron <p>b</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat de PESCO als politieke machtsbron verschillend wordt gewaardeerd, met daarvan een voorbeeld uit tekst 3 en een voorbeeld uit tekst 4 <p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <p>a</p> <ul style="list-style-type: none"> • De PESCO is een politieke machtsbron van de deelnemende EU-lidstaten. De PESCO is een middel tot het legitiem uitoefenen van dwang om elkaar aan de gemaakte afspraken te houden <p>b</p> <ul style="list-style-type: none"> • In tekst 3 staat dat de verplichtingen die de deelnemende lidstaten met de PESCO aangaan niet vrijblijvend zijn, maar juridisch bindend (r. 61-62), terwijl in tekst 4 staat dat de PESCO de lidstaat Ierland nergens toe verplicht (r. 11-12). In tekst 3 en tekst 4 wordt deze politieke machtsbron dus verschillend gewaardeerd 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

17 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- soevereiniteit als reden voor het sluiten van een diplomatiek compromis, met een toepassing van het begrip soevereiniteit 1
- een uitleg dat het hechten aan soevereiniteit een reden kan zijn voor het sluiten van een diplomatiek compromis, met een voorbeeld uit tekst 4 van soevereiniteit 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Een reden voor het sluiten van een diplomatiek compromis kan zijn dat EU-lidstaten niet ondergeschikt willen zijn aan elkaars gezag 1
- Met het diplomatieke compromis kunnen de EU-lidstaten elkaar namelijk niet dwingen te voldoen aan zware toetredingseisen (r. 23-24). Het hechten van de EU-lidstaten aan soevereiniteit kan dus een reden zijn voor het sluiten van dit compromis 1

18 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een uitleg van het diplomatiek compromis voor de PESCO vanuit het rationele actor-paradigma, met een kenmerk van het rationele actor-paradigma 1
- informatie uit tekst 4 waaruit een toepassing van het gekozen kenmerk blijkt 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Vanuit het rationele actor-paradigma kan het diplomatiek compromis beschreven worden als een resultaat van de rationele afweging die EU-lidstaten maken door de kosten en baten van deelname tegen elkaar af te wegen 1
- Met het diplomatiek compromis zijn er boterzachte toetredingseisen voor de PESCO gekomen (r. 23-24), zodat de EU-lidstaten zo min mogelijk verplichtingen hoeven na te komen, en alle EU-lidstaten mee mogen doen (r. 22). De kosten van verplichtingen bij deelname aan de PESCO zijn dus lager dan de baten van het profiteren van een Europese defensie 1

Opgave 3 Burgertoppen in de Streuvelse Vallei

19 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een voorbeeld van actieve steun uit de inleiding 1
- een uitleg dat afname van actieve steun de legitimiteit van de parlementaire democratie kan aantasten, met een toepassing van het begrip actieve steun 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In de inleiding is actieve steun te herkennen. Gebruikmaken van het stemrecht is een vorm van actieve steun 1
- Als bepaalde groepen minder gebruikmaken van het stemrecht, kan dat een teken zijn van verminderde steun van die groepen voor ons politieke systeem. Dit kan de legitimiteit van de parlementaire democratie aantasten 1

20 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een vereiste voor een grootschalige democratie waaraan burgertoppen **wel** voldoen: vrijheid van meningsuiting / vrijheid van vereniging of gelijke rechten voor alle burgers, met daarvan een voorbeeld uit de inleiding 1
- een vereiste voor een grootschalige democratie waaraan burgertoppen **niet** voldoen: gekozen vertegenwoordiging die de regering controleert / vrije, eerlijke en regelmatige verkiezingen waarbij volksvertegenwoordigers worden gekozen, met daarvan een voorbeeld uit de inleiding 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Burgertoppen voldoen wel aan de vrijheid van meningsuiting, een vereiste voor grootschalige democratie. In de inleiding staat namelijk dat burgers in burgertoppen in open dialoog over maatschappelijke en politieke kwesties kunnen spreken 1
- Burgertoppen voldoen niet aan gekozen vertegenwoordiging die de regering controleert, een vereiste voor grootschalige democratie. In de inleiding staat namelijk dat deelname aan burgertoppen via loting tot stand komt 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 1

een juist antwoord bevat:

een uitleg dat burgertoppen, volgens Van Reybrouck, kunnen bijdragen aan democratisering, met een toepassing van het kernconcept democratisering en informatie uit de inleiding om dit te illustreren

voorbeeld van een juist antwoord:

In de inleiding staat dat burgertoppen, volgens Van Reybrouck, burgers een gelijke kans bieden om deel te nemen aan de democratie. Wanneer burgers met minder macht, zoals lager opgeleiden, door burgertoppen meer mogelijkheden tot medezeggenschap krijgen, treedt er een verandering in de machtsverhoudingen op die in het voordeel is van de degenen met minder macht. Zo kunnen burgertoppen bijdragen aan democratisering.

22 maximumscore 3

een juist antwoord bevat:

a

- policy en politics / beleid en machtsstrijd 1

b

- een uitleg dat het kenmerk policy/beleid te herkennen is in wat de regering doet uit tabel 2 en de ontwikkeling van de tevredenheid daarover met informatie uit tabel 2 1
- een uitleg dat het kenmerk politics/machtsstrijd te herkennen is in de aandacht van Kamerleden voor de belangen van machtige groepen versus het algemeen belang uit tabel 2 en de ontwikkeling van de tevredenheid daarover met informatie uit tabel 2 1

voorbeeld van een juist antwoord:

a

- De andere kenmerken van politiek zijn policy en politics 1

b

- In tabel 2 is het kenmerk policy te herkennen in wat de regering doet, de beleidskeuzes over hoe de samenleving eruit zou moeten zien en welke middelen daarvoor nodig zijn. De mate van tevredenheid over wat de regering doet, lijkt vanaf de meting in 2000 af te nemen en in 2016/'17 weer toe te nemen 1
- In tabel 2 is het kenmerk politics te herkennen in de aandacht van Kamerleden voor de belangen van machtige groepen versus het algemeen belang, als machtsstrijd om waardevolle zaken toe te delen. De tevredenheid daarover schommelt over de jaren. In de metingen van 1992 en 2000 blijft de tevredenheid gelijk. De tevredenheid hierover lijkt in 2008/'09 toe te nemen, daarna weer af te nemen en in 2016/'17 weer toe te nemen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een uitleg dat de burgertoppen in de Streuvelse Vallei het afspiegelingsmodel beter benaderen dan in de gemeenteraden, met een kenmerk van het afspiegelingsmodel 1
- een vergelijking van de bevolkingsvertegenwoordiging van de verschillende leeftijdsgroepen onder de raadsleden en de deelnemers aan de burgertoppen, met informatie uit tabel 3 daarover 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In alle gemeenteraden van de drie Streuvelse gemeenten zijn de jongeren ondervertegenwoordigd, terwijl de ouderen oververtegenwoordigd zijn. De middengroep loopt minder ver uiteen. Bij de burgertoppen in deze gemeenten zijn de jongeren ook ondervertegenwoordigd, maar veel minder. En ouderen zijn bij de burgertoppen ook oververtegenwoordigd, maar ook veel minder. Bij de middengroep loopt ook bij de burgertoppen de vertegenwoordiging minder uiteen 1
- Het achtergrondkenmerk leeftijd komt in burgertoppen dus beter dan in de gemeenteraad overeen met de groep die vertegenwoordigd wordt, namelijk de bevolking. Het afspiegelingsmodel gaat er namelijk van uit dat de volksvertegenwoordiging een zo goed mogelijke afspiegeling moet zijn van de bevolking. Hieruit kan geconcludeerd worden dat voor wat betreft het achtergrondkenmerk leeftijd de burgertoppen in de Streuvelse Vallei inderdaad het afspiegelingsmodel beter benaderen dan de gemeenteraad 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 4

een juist antwoord bevat:

- een formulering van een meetbare en eenduidige enquêtevraag om politieke cohesie van bewoners van de gemeente Streuvel te meten 1
- twee of meer helder omschreven en elkaar uitsluitende antwoordmogelijkheden voor de respondent die aansluiten bij de formulering van de enquêtevraag 1
- een uitleg dat deze enquêtevraag de politieke cohesie van bewoners van de gemeente Streuvel meet, met toepassing van het begrip politieke cohesie 1
- een uitleg dat de enquêtevraag zowel aan deelnemers, als aan niet-deelnemers voorgelegd moet worden om het effect van deelname aan de burgertop op de politieke cohesie van bewoners te kunnen meten 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- (enquêtevraag) In welke mate voelt u zich betrokken bij kwesties die in uw gemeente spelen? 1
- (antwoordmogelijkheden) 1
A Ik voel mij zeer betrokken bij kwesties die in mijn gemeente spelen.
B Ik voel mij redelijk betrokken bij kwesties die in mijn gemeente spelen.
C Ik voel mij enigszins betrokken bij kwesties die in mijn gemeente spelen.
D Ik voel mij niet of nauwelijks betrokken bij kwesties die in mijn gemeente spelen.
- Met het afnemen van deze enquêtevraag kan politieke cohesie van bewoners worden onderzocht. De mate van binding met de gemeente waarin de bewoners wonen, kan gemeten worden door te vragen naar de mate van ervaren betrokkenheid bij kwesties die in de gemeente spelen 1
- Door niet alleen de deelnemers, maar ook niet-deelnemers te vragen de vragenlijst in te vullen kan nagegaan worden of het wel of niet deelnemen aan de burgertop de oorzaak is van een verandering in de mate van politieke cohesie van bewoners van de gemeente Streuvel 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan een enquêtevraag met het woord 'cohesie'.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 31 mei.

Meteen aansluitend op deze datum start Cito met de analyse van de examens.

Ook na 31 mei kunt u nog tot en met 11 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	G. Kuipers. (2001) Goede smaak, slechte humor; Nederlanders over moppen. Boom: Amsterdam., p.34-36. noot 1 bij tekst 1: Kuipers, 2001, p.35
tekst 2	G. Kuipers. (2001) Goede smaak, slechte humor; Nederlanders over moppen. Boom: Amsterdam., p.40-42
tabel 1	G. Kuipers. (2001) Goede smaak, slechte humor; Nederlanders over moppen. Boom: Amsterdam. p.125 en G. Kuipers. (3 juli 2013.) Grapjes moet je snappen. Tussen Joep Meloen en Freek de Jonge. De Groene Amsterdammer https://www.groene.nl/artikel/tussen-joep-meloen-en-freek-de-jonge
tekst 3	Kees Homan, PESCO: genoeg solidariteit voor EU-defensie?, Clingendael Institute, 10 januari 2018. https://spectator.clingendael.org/nl/publicatie/pesco-genog-solidariteit-voor-eu-defensie
figuur 1	Consultancy.nl, 2016 / Defensie uitgaven van Europa onder NAVO richtlijn, VS trekt de kar, Consultancy.nl, 21 november 2016. https://www.consultancy.nl/nieuws/13312/defensie-uitgaven-van-europa-onder-navo-richtlijn-vs-trekt-de-kar
tekst 4	Marno de Boer, EU-leger: koene krijgsmacht of papieren werkelijkheid?, Trouw, 11 december 2017. https://www.trouw.nl/democratie/eu-leger-koene-krijgsmacht-of-papieren-werkelijkheid--a90b5ba2/
tabel 2	SCP, De Sociale Staat van Nederland, 2017, p.67
tabel 3	Opgave gebaseerd op: G1000: Ervaringen met burgertoppen, 2016